

Eduarda Veidenbauma 100 gadi

Simtgades vēji, kas pēdējā laikā tik devīgi apšalc latviešu literatūras un mūzikas, tēlotājas mākslas un teātra laukus, latviešu sabiedriskās domas attīstības druvas, šie simtgades vēji šovakar atnākuši no Glāznieku un Kalāču pagalmiem, no Cēsu - Smiltēnes ceļa, no Tartu Doma kalna. Tie stāsta par Vidzemes zēnu ar vijoli rokās, kas rauga no stīgām izvālināt vēl nedzirdētas melodijas, ko čukst Mūrmuižas liepas un ko izk^{teic}liedz arklu lemeši apkārt nes tīrumos un ko saklausa paša spēlmaņa jūtīgā un atsaucīgā sirds. Šoreiz simtgades vēji mums stāsta par dumpīgu gimnazistu, kas pa-
~~laka~~ ^{teic} to, ko domā kalps saimnieka rijā un ko grib panākt strādnieks dūmiem piekvēpušā fabrikas sprostā:

Mosties, mosties reiz, svabadais gars,..
~~Celies un salauzi kalpības spaidus,~~
~~Atpestī cietējus, klusini vaidus~~
~~Mosties reiz, brīvības cēlajais gars!~~

Šovakar simtgades vēji mums vēstī par brīvdomātāju studentu, kas, pagājušā gadsimta 80.gados iepazinies ar Marksa atziņām, kļūst par tā piekritēju un pirmo popularizētāju latviešu valodā.

"...Bet, ja nu tagadējā kārtība jāiznīcina, tad ar kādiem līdzekļiem tas izdarāms? Pielaidīsim, ka tagadējā kārtība jāapgāž ar dzelzi un ar uguni. Bet kurš tad būs tas apgāzējs? Protama lieta, ka pirmais būšu es, šīs burtnīcas sacerētājs, otrais būs mans biedrs, kas tev, lasītāj, šo burtnīcu iedeva, un trešais būsi tu, ja tu šīm domām piekrīti..."

To saka jauneklis, kas apjauš, kurp griežas zemeslode.

Latvijā nav tādas lauku sētas, nav tāda pilsētas dzīvokļa, kur nepazītu šī dzejnieka un publicista vārdu. Latvijā nav tāda pionie-

ra un sirmgalvja, kas nezinātu kādu viņa dzejas rindu. Vienalga, kuru
 Vai par košām puķu lejām, ^{kas} ~~kuras~~ nav vērtējamas ar siena gubām. Vai
~~prot noskaitīt~~ rūgtas kvartas par dzīvi, kas bēdas un rūpēs tīta:

Kuļos es kā pliks pa nātrām,
 Raizes moca nakt un dien,
 Un pa tam līdz vējam ātram
 Dzīves ziedons projām skrien.

Vai atceras pantu, ko var uzdziedāt skumju un prieka brīžos:

Domāju es domas dziļas, -
 Kādēļ laime mani nīst...

Jau pagājuši ~~gadu~~ ^{gadi}, kopš lakstīgalu naktī aprimusi ugunīgā
 sirds. ^{Viņš} divi reizes stājies foto objektīva priekšā. Foto māksla
 līdz mūsu dienām saglabājusi vienu vienīgu Tērbatas studenta attēlu,
 bet viņš dzīvo mūsu vidū. Katra paaudze to ņem līdzī savās gaitās
 kā jaunības ilgu paudēju un kā drošu ceļa vedēju, kas nevienu nekad
 nav pievīlis. Viņš necieš ^{brāvu rīgi} ~~lētu~~ un vīzdegunīgu popularitāti, necieš
^{ārstīgas} ~~ārstības~~: "Ja kāds grib pasaulē ko atstāt, tad lai atstāj savus dar-
 bus."

Eduards Veidenbaums!

Tāds ir šī jaunekļa vārds.

Tāds ir šī dzejnieka vārds.

Eduards Veidenbaums!

^{Tāds ir šī vīcila klaniskās dzejas talantīgais vārds.}
 Tāds ir šī domātāja - karojoša materialista un ateista vārds.

~~Tas, liekas, ir iekalte Vidzemes tīrumu akmenī, ap kuru pland
 pavasara zibens liecas.~~

Jā, nu jau vesels gadu simts mūs šķir no tās atvasaras dienas,
 kad Priekuļu Glāzniekos iečīkstas šūpuļa līksts, plašiem sapņiem un
 karstām zināšanu alkām ielīgodama nākamo dzejnieku, kas pirmais mek-
 lē un atrod cīņās saucēja balsi latviešu literatūrā ^{in sabiedrībā}
^{diē}
 Pēc laikabiedru liecībām Veidenbaums bijis vidēja auguma, brū-

niem matiem. Mīlējis runāt. Plecīgs, veselīgs. Rakstījis garas vēstules. Citi viņu raksturo kā cilvēku īsos svārkos, neveiklām un straujām kustībām, ar ļoti lielu galvu un augstu pieri.

~~No foto attēla,~~ ^{no} mākslinieku fantāzijā~~z~~ uzburtiem portretiem noraugās domīgs jauneklis, kas pūlas ieskatīties tālā nākotnē. Manāma mazliet smeldzoša grūtsirdība, apslēpta aiz briļļu stikliem. Cieši sakniebtajās lūpās apjaušams spīts, nesalaužama griba piepildīt savus nodomus.

Kur dzimst šī spīts?

Kur rodas šī griba?

Kalāču mājas nav no sīkākajām saimniecībām, bet arī to grauz mūžīgo parādu lāsts. Tas ^{ar} ir atspulgs krīzei, ko pārdzīvo tā laika ekonomiskā dzīve Latvijā.

Naudas līdzekļu trūkuma dēļ iedzīts Kalāču "ābolu klētiņā", Veidenbaumu Eduards ar ~~trakulīgi~~ ^{kaismīgi} drudžainu neatlaidību iegrimst grāmatu pasaulē. Alkains prāts kāri tver un uzsūc katru jaunu progresīvu atziņu tā, kā svelmē izkaltušās ^{un saplaisājušajās} Vidzemes ~~maļu~~ piekalnes uzsūc sen gaidītās lietūs lāses.

Veidenbaums redz postu visapkārt. Viņš nespēj būt vienaldzīgs pret to. Viņam derdzas naudas rausēji. Viņam pretīga šo naudas rausēju studējošo ^{brānīgi} dēliņu izdarības, tukša plātīšanās un vienīgā vēlēšanās - pēc korporeļu ^{uzdzīvē} pavadītās jaunības dzīvē iekārtoties silta un ienesīgā vietniņā.

Eduards Veidenbaums nav samierināms ar šādu pieticību. Viņš ir dzimis protestētājs - lielās un arī šķietami sīkās lietās. Savā ziņā viņš ir pat stūrgalvis. Pat braucot uz lauksaimniecības izstādi, uz Cēsīm, Eduards nebrauc ar brāli Kārli vienā pajūgā, bet iesēstas pie kalpiem orē, sacīdams: "Te man būs labāk!"

Viņš ^{cilvēks} neurbjas ^{ne jau} pasaules kultūras un zinātņu dzīlēs tāpēc, lai gūtu labuma sev. Viņš grib, lai svētulīgie liekuļi no kancelēm neap-

mulķo godīgus cilvēkus, lai ceļu meistari neapkrāpj savus strādniekus. Tāpēc viņu saviļņo F. Šillera "Jātnieku dziesma" un Ružē de Lila "Mar seljēza", kuras viņš lieliski atdzejo savā mātes valodā. Tāpēc viņam tik tuvs Heine un Ļermontovs. Un tāpēc viņš aizgrābts tver rokās K. Marksa un Fr. Engelsa rakstus, studē Lasalu, ^{un Cernikovu} Kaḡtski un Pļehanovu, lasa un nebaidās kritizēt I. Kantu un F. Hēgeli, uzstājas pret ideālismu. Lai būtu noderīgs darba cilvēkiem, viņš ar apbrīnojamu enerģiju apgūst senas un jaunas valodas, iestājas tieslietu fakultātē, bet reizē iedziļinās arī ^{mehanikas} dabas zinātņu parādībās.

Ienākot Tērbatas universitātē, Veidenbaums paceļ cepuri šveicara priekšā. Eduarda Veidenbauma istabā tiek sagatavots almanaha "Pūrs" 1. sējums, kas domāts vienkāršajai darba tautai.

"Ūdeņainu zupu strēbt varbūt dažreiz gluži patīkami, bet ir arī virumi, kurus ēdot vairāk labuma atlec... Mēs no saviem lasītājiem neprasām apliecības, cik gadu kurš skolā bijis, bet vesela pilna prāta, labas gribas, nopietnības un dziļšanās uzsāktās domas līdz galam izdomāt."

Šajos "Pūra" līdzstrādnieka J. Kauliņa vārdos skan uzticība jaunajam lasītājam, kas, uz saviem pleciem nesot kapitalistiskās sabiedrības slogu, grib izslieties, palūkoties apkārt, grib salauzt savu nebrīvību, bet vēl nezina, kā to izdarīt. "Pūrs" grib būt palīgs un domu biers viņam.

Eduards Veidenbaums teoriju neatrauj no prakses, viņš abas tās apskata ciešā vienībā: "...Kur mums derētu likumi, ko nevarētu izlietot? Kur derētu darbs, kas ne no kādiem likumiem netiktu vadīts?"

Gleznotājas Z. Mucenieces portretā "Dzejnieks E. Veidenbaums" redzam vīru, kas atspiedies uz spieķa, brīdi it kā pieguris savās gaitās, neziņā rauga atrast tālāko virzienu savām domām, savai rīcībai.

Arī ~~savā~~ sociālisma atziņā un popularizēšanā Veidenbaums vēl

saprotamu vēsturisko apstākļu dēļ nes utopiskā sociālisma piebirumus, valsts kā šķiriskā institūta skaidrojumā viņš vēl līdz galam nav atraisījies no ideālisma valgiem. Taču ^{mes neizvēlam} ~~taisnība~~ Pēterim Laizānam, kas, izsekojot mūsu tautas filozofiskās domas attīstībai, par Veidenbaumu saka:

„Viņam pirmajam latviešu ideoloģijas vēsturē pieder doma, ka nākotnes sabiedrība būs sociālisms. ”

~~Eduards Veidenbaums ir pirmais latviešu domātājs, kurš par savu pasaules uzskatu pasludina karojošo materiālismu un ateismu. Viņa materiālisms ir savienots ar sabiedrības revolucionārās pārveidošanas prasību. Revolucionārā dzejnieka pasaules uzskatā jau samanāma materialistiskā dialektika un parādās pirmie, tiesa, vēl nenobriedušie un nedrošie materialistiskās vēstures izpratnes asni. ”~~

Būdams dzīvs, temperamentīgs cilvēks, kas nav brīvs no gluži cilvēciskām vajībām, Veidenbaums nes sevī pretrunas, šaubas, reizēm pat zināmu skepticismu. Un arī pesimismu. Tāds viņš parādās savās vēstulēs, dažādās piezīmēs.

Tāds Eduards Veidenbaums ir arī savos dzejoļos: bezgala dedzīgs un dažbrīd ļoti sērīgs, reizēm neapvaldīts kā pātagas cirtieng, bet citreiz pēkšņi kļūst dabas apdziedātājs. Viņa atstātajās tūkstoš dzejas rindās daudz tēmu un noskaņu, daudz domu un izjūtu nianšu. Viņš spēj būt trakulīgi nebēdnīgs, līdz atkal dzejoļos ^{nozib} ~~dārd~~ vārdi, skarbi un asi kā vasaras krusas graudi vaigā vai kā rudens lietūs atsitieni pret Kalāču ēku balķiem. Viņa dzeja liecina, ka ne jau rindu skaits nosaka dzejnieka lielumu, bet gan domu briedums, drosme un emocionālais spēks, kas ieslēpts vārsnās, kuras izauklē laikmets un autora ~~sirds~~ ^{talant}.

Eduarda Veidenbauma populārzinātniskie apcerējumi un viņa dzejoļi rāda, ka tos radījis neatlaidīgs meklētājs ar skaidri iezīmētu materialistisku ^{lietu} pasaules uzskatu, kam ir sava estētiska koncepcija. Tiesa,

tā nav apvienota, sistematizēta un izteikta kādā īpašā traktātā, bet Veidenbauma estētiskās atziņas kā dzintara graudi izkaisīti pa viņa piezīmju, rakstu un dzeju ^{lapu pāri} rindām. Tos vērts savākt, apkopot, analizēt. Šajā zinātzīstamu darbu aizsācis Veidenbauma daiļrades mūsdienu padomju pētnieks Alfons Vilsons. Viņam taisnība:

"Estētikas problēmas mūsdienu padomju sabiedriskajās zinātnēs vispār pieder pie aktuālākajām, bet, pievēršoties tieši Veidenbaumam, interesē par tām sevišķi liela. Viņš taču ir jauna perioda - tautas atbrīvošanās cīņas proletāriskā perioda pirmais aizsācējs ne vien Latvijā, bet visu Baltijas republiku mērogā gan literatūrā, gan progresīvās sabiedriskās domas izveidē. Un estētiskajām atziņām kā literārās kultūras teorētisko pamatu nostiprinātājām un daiļrades rosinātājām šai zinā nozīme ne mazā. Šie apstākļi nosaka: kaut arī Veidenbauma materiālo datu par viņa estētiskajiem uzskatiem nav visai daudz, tie pelna, ka pat sīkāko no tiem nepalaiž garām neievērotu."

Kalāču pagalmā aizrit dzejnieka bērnība. No šejienes viņš dodas uz Rīgu un Tērbatu. Šurp atgriežas, lai 25 gadu vecumā pēdējo reizi palūkoties ziedošās ābeles un saules ^{un mēness} gaismā pār tām.

Veidenbaums šinī zinā nav izņēmums. Agri, pārāk agri apraujas Latvijas zemes pirmo kultūras celmlaužu mūžs. 32 gadu vecumā mirst Juris Alunāns, latviešu nacionālās mākslas dzejas pamatlicējs. Tikai 29 gadus nodzīvo Auseklis. 33 gadu vecumā iet bojā Pēteris Miglinieks dziesminieks un zemnieku nemieru kustības vadonis Latgalē, kura realistiskie, sabiedriski asie panti ar aicinājumu un mudinājumu - durt tieši acīs netaisnībai - sasaucas ar Veidenbauma ~~protesta~~ poēziju, ^{recās reālmūžā varas tīrītājā,} ir gluži kā priekšvēstnese uvertūra tai.

Jā, ^{jaodabji} pāragra ~~have~~ - tāds ir daudzu mūsu pirmo dzejas censonu un cīnītāju, "atraitnes dēlu", liktenis. Bet cilvēka mūža vērtību nenosaka gadu skaits vien. Paveikto darbu nozīmība un atbalss tautā - lūk, galvenā un vienīgā to mēraukla.

Cilvēka dzīves vērtību nenosaka arī nobraukto kilometru garums. Nē. Eduards Veidenbaums nepagūst tikt tālāk par Rūjienu, Rīgu, Tērbatu un Koknesi, bet viņa domās ~~un un Sale, un dārd~~ ^{ciņāk} visas pasaules kultūras tālumi: tur runā Horācija odas un Turgeņeva romānu smeldze, tur redzama interese par apgaismošanas līdzekļu attīstību un manāma cenšanās izpētīt to sociālekonomiskos priekšnoteikumus, ^{(Flobēra un} tur skan Mo-pasana proza un sena vēsture sabalsojas ar Veidenbauma laiku, radot secinājumu:

"Romiešu un grieķu vergiem pat dienā bija vairāk svabada laika nekā jaunlaiku strādniekiem, tā ka naktī nebija vajadzīgs strādāt."

Lūk, tāds ir Veidenbaums. Viņš nāk pie mums šodien tāds, kādu viņu ~~vienu vienīgo reizi~~ ir redzējis un sastapis Pauls Dauge:

"Satikos ar viņu tikai vienu reizi, pabiju kopā dienas 3, bet paņēmu no viņa līdzī atmiņu visam mūžam... ~~Vismaz toreiz, kad ar Veidenbaumu sastapos un viņu ļoti tuvu novēroju, es viņu redzēju kā cilvēku, kuram sociālisms vairs nebija sveša lieta...~~ Viņš patiesi bija geniāls jauneklis, ārkārtīgi spējīgs un izglītots, ar plašu filozofisku apvārsni un dziļu, skaistu, geniālu sirdi, kas bija spējīga uzliesmot visur, kur parādījās meli, māņticība, netaisnība, rupjība. Veidenbauma galva bija īsta zinātnieka, pētnieka galva. Viņš bija smalks matemātiķis, dabas zinātnieks, filozofs, valodnieks."

Un, lūk, Eduards Veidenbaums triec savu geniālo galvu pret drūmo varmācības mūri. Vēl par agru viņš to dara, tiesa, bet ne veltīgi. Vēl viņa vārsmas ilgi pēc paša dzejnieka nāves atdurās pret cara cenzora šķērēm, jo pūces un bajonetes nav tik viegli iznīdējamas. Tā ir dzejnieka un domātāja tragēdija.

Jaunās dienas vēstītājs zvans nodimd pirms saules lēkta. Bet to atbalsi uztver "jaunā strāva". ^{Dzīvē} ~~Jaunā~~ spēkā un varenumā to paceļ un līdz pasaules dzejas kalngaliem tālāk nes mūsu pirmais Tautas dzejnieks - ^{tāls nokāpa pavadītājs,} ~~pamatšķiras vētras cēlājs.~~ ^{tribūns.}

Ir tāda tradīcija: katru Veidenbauma dzejoļu grāmatas jaunizde-

vumu mēdz ievadīt ar šiem klasisku spožumu ieguvušām vārsmām:

Kā gulbji balti padebeši iet,
Tiem vēlētos es līdzī tālu skriet,
Tur tālumā, kur ziemas nepazīst
Kur rozes mūžam zied un nenovīst...
~~Kam veltīgi laimību kāro tu, sirds?~~
Met projām reiz cerības tumšajā kapā:
No saulainām lejām ir mirstīgais šķirts,
Tam jādzīvo asaru dūksnājā slapjā,
Kur dzelži un cirvji bez rimšanas klaudz,
Pēc maizes, pēc pārtikas vergi kur sauc,
No stiprākā samīts, vājāks kur lūst
~~Un asins un sviedri ik dienas kur plūst.~~

Šeit redzams, dzirdams un jūtams viss Veidenbaums!

Putni, kas visagrāk ceļas un visaugstāk uz ^{lido} ~~saules~~ padebešos, jā,
tie pirmie saredz rīta ausmu.

Līdzīgs šādam putnam ir arī Eduards Veidenbaums, kas ~~vecajā ne-~~
~~taisnības un~~ ^{tuvojās mīļājos} ~~varmācības pasaulē~~ pirmais ierauga sārtojamies brīvības
rīta blāzmu.

~~Viņa sapņu karogā ierakstīts brīnišķīgs vārds - sociālisms.~~

Viņš zina, ka šī sociālisma blāzma neuzplauks un neuzziedēs pati
Tai vajadzīgi drosmīgi saucēji un neatlaidīgi modinātāji.] Vajadzīgi
kvēli cīnītāji.

Eduards Veidenbaums savu dzīves uzdevumu izprot kā pienākumu, kā
cīņu. Šinī ziņā viņš ir aktuāls vēl šobaltdien. Lai jaunatnes sirdīs
dziļi jo dziļi krīt viņa šaubās un meklējumos atrastie vārdi, kas
uzrakstīti vēstulē brālim 1890. gada 2. septembrī; ^{brālim, kas}
~~pat atkāpās no Vārtāngades, lai tikai parūpētos par Eduarda~~
"...Es ienīstu kā agrāk visu svētību un neticu tagadējai ticī-
bai, tāpat ar citus savus ieskatus neesmu grozījis, bet savu agrākējo
vieglprātības filozofiju esmu atmetis, kuras moto bij: "Cilvēks visu

apdvinīti
Definīti
grāb un

var darīt, kas tik iegribas, nekā nevar zināt, kas ir patiess, kas labs, kas slikts, tātad arī nav nekāda pienākuma ne pret sevi, ne pret citiem." Kamēr dzīvo, kamēr grib dzīvot, tikmēr vajag būt pienākumiem, tādēļ ka dzīve bez viņiem zaudē visu savu patīkamību un nav vairs panesama."

Mūsu dzejnieks vēlas būt viens no pirmajiem kareivjiem brīvas nākotnes izcīņas kaujā. Tāpēc viņa balss ir tik vīrišķīga, nepiekāpīga, spārnota:

Kur klusā naktī lakstīgalas dzied,
Tur klausīties man labprāt tīkas iet.

.....

Bet vairāk tīk man tur, kur lodes dzied,
Kur asins kaujā brīvie vergi iet.

Aspazija savās atmiņās atzīst, ka Eduarda Veidenbauma dzejas ir pati spilgtākā balss, kas atskan "jaunās strāvas" priekšvakarā.

Auglīgā zemē krīt Eduarda Veidenbauma mestie vārdi - gan tie, kas iekalti dzejas pantos, gan tie, kas veido viņa apceres un rakstus, gan tie, kas izkliedēti kalpu vīriem pie alus krūzes Bērzu krogā vai izteikti lasīšanas vakaros "pīpkaloņu" pulkā.

Kad 1919.gadā sarkanais karogs brīvi uzplīvo Gaujas un Daugavas Aiviekstes un Lielupes krastos, Antons Birkerts, atceroties revolūcijas agrīnos cīruļus, raksta: "Veidenbaums nāca kā vētras sējējs mūsu tā laika nospiestajā, sažņaugtajā sabiedrībā. Viņš nāca kā modinātājs, un viņam ar prieku un jūsmu uzgavilēja demokratiskā inteliģence un toreizējais vēl jaunais latviešu proletariāts. Un ne par velti, Veidenbaums gatavoja ceļu revolūcijai."

Rainis, kas ir tikai divi gadus vecāks par Veidenbaumu, Rainis, kas viens no pirmajiem "Dienas Lapā" iespiež Veidenbauma atdzejumus, jā, viņš vairākkārt vēlas šī dzejnieka tēlu ievēidot vārda mākslas darbā. Jau Slobodskas trimdas puteņos viņš pošas rakstīt romānu "Nākotnes cilvēka dienas grāmata", kurā paredzēta vieta arī Kalāču ne-

miera garam. Vai šī romāna nosaukums vien jau neizsaka Veidenbauma būtību?

1917.gada februārī Rainis iecer lugu par Veidenbaumu. Pie tā viņš turpina strādāt 1927.gadā, atgriezies dzimtenē. Tās sižets ietver gan protestētāja dzejnieka centienus pēc brīvības un plašuma, gan viņa sarunas ar kalpiem un zemniekiem, ~~Bērsu krogā lielajā istabā,~~ gan ievij nepiepildītās mīlestības ilgas.

Lepnais revolucionārā humānista tēls uzgleznots Tautas rakstnieka, Socialistiskā Darba Varoņa Andreja Upīša romānā "Plaisa mākoņos". Tur mēs redzam viņu izslejamies pilnā augumā.

Ko saklausa latviešu strādnieki sava pirmā dzejnieka balsī?

Romāns "Plaisa mākoņos" dod spilgtu atbildi:

"Veidenbauma vārdu ritumā klausīdamies, tie atmiņā atjauca sava paša mūža gājumu pusbadā, smagos darba klaušos, netaisnā pazemojumā, ar tveicē un sviedros melnu muguru, ar rāvas jēli noēstām kājām, ar sūri sūrstošām, sarkanām lāsēm no delnā pārplīsušas tulznas..."

Par Veidenbaumu rakstījuši Leons Paegle un Eferts-Klusais, Treimanis - Zvārgulis un Rūdolfs Egle, Līnards Laicens un J. Jansons-Brauns, Seimanis Putāns un Vladimīrs Kaupužs, Arvīds Grigulis un Jānis Grants, ~~daudzi citi rakstnieki un literatūras pētnieki, publicisti, zinātnieki pie mums un citās republikās,~~ *slavē* *pietūks Vanags un Smarķis Buzis, Jozeps Jagsnis 1942 g.* *citur.*

Viņa vārsmas dziesmotās melodijās pacēluši izcili komponisti.

Viņam dzejoļus veltījuši dzejnieki.

Līnards Laicens 30.gados dzejolī "Radio raidījums par padomju rakstnieku kongresu" raksta:

Tāpat rakstniecībā mēs kā kaujās gājām -

Lātvju strēlniecisko vārdu daudzinajām:

Edvards Veidenbaums starp daudziem pieminēts,

Labi darbojas, kas viņa sēts!

Tautas dzejniece Mirdza Ķempe Eduarda Veidenbauma tēlu un lomū

skata vēstures gaismā:

Viņš vētru vēstīja mums,
Kad mēms bija debess jums.

Veidenbaums allaž tuvs bijis jaunatnes centieniem. Tāpēc arī mūsu jauno dzejnieku saime latviešu dzejas pirmajā vētrasputnā skata paraugu un iedvesmotāju savai jaunradei, Jānis Peters, atgaidams un izpurinādams mietpilsoņu sīkumainības un aprunu putekļus, kas gadu gājumā sacelti ap dzejnieku, dedzīgi saka:

Veidenbaums šitāds, Veidenbaums tāds...

Vai tad nepietiks mēles jums trīt?

Kas viņš bija mums Latvijā,
pats jums pastāstīs rīt.

Mīlējis, ienīdis, dzēris,

vai tad nepietiks, stulbeņi, riet?

Labāk katrs savu mazumu svēris
un aizcirtis muti ciet.

Simts gadu tomēr ir apkārt -
dzēra vai ne,
un vēji pār jaunekļa kapu
zilu mūžību nes.

~~Simts gadu tomēr ir garām,
un tēlnieki akmeņus tēš.
Simts gadi no akmeņiem ārā
savus dzejniekus plēš!~~

Tautas dzejnieks Jānis Sudrabkalns, it kā apkopojot un vispārinot daudzu domas, raksta: "Veidenbauma dzeja latviešu tautas dzīvē iegājusi kā neiznīcināma sastāvdaļa, kā virzītājs progresa spēks, un, kad mēs lasām vai klausāmies viņa griezīgās satīras, dziļās pārdomas un sirds liriku, viņa revolucionāros aicinājumus, dzirdam pašas lat-

no grāmatu jaunizdevumiem, no glezniecības, no Jūtas
Kāpary veidotā pirmizrāde, kas ~~gaisā~~ ~~teiksmaini~~
stāsturo ar ~~gumi~~ ~~droni un lapiņi~~
viešu tautas balsi"

Eduards Veidenbaums raugās nākotnē: ~~bet pavasars atnāks un sau-~~
~~le un prieks.~~ (Un tāpēc savā dižajā jubilejā, ko atzīmējam šovakar,
viņš ir ar mums. Viņš ir ar Padomju Latvijas cēlājiem un veidotājiem)

Kalaču Eidim rokās reiz ieskanas un apklust vijole. Viņam ir
cits aicinājums. Viņa vijole ir liela kā zemeslode, un viņš cītīgi
meklē lociņu, lai atrastu melodiju brīvās darba pasaules dziesmai.

No Kalaču "ābolu klētiņas" sapņiem pacēlies kupls dzejas dārzs,
kas nes krāšņus ziedus un smagus, saules pilnus augļus. Un raisa ci-
tos ziedēšanas un augšanas sparus un līksmi.

Veidenbauma

Viņa vārdi aizdīd pāri republikas robežām.

Liels Oktobris, kam 50. gadadienu dedzīgi pošamies svinēt, pie-
pilda arī Eduarda Veidenbauma skatītos sapņus un ~~krāšņākos~~ nodomus.

Vīrs spēka gados, līksma komjauniete un ~~revolūcijas cīņās~~ sūras
takas izgājusi revolūcijas veterāne, pionieris ar ugunīgu kaklautu un
krūtīm, sirmgalvis, dzejnieka laikabiedrs, - viņi visi atšķir grāmatu
lappuses, kuras nekad nav skatījis pats autors, un lasa un aizgūtnēm
smel veldzes malku tālākām gaitām. Un viņiem visiem šķiet, ka, brā-
žoties pāri laika un ceļu tālēm, - Eduarda Veidenbauma simtgades vē-
ji sauc no kalna uz kalnu: "Tu uzvarēji!"

Andis Rēze

Kas viņš bija šai pasaule,
ugunsmālem klieds Piektais gads,
kad cauršauti līksim zem priedēm mēs
un arī Veidenbaums pats.